

Voorwoord

Groeien naar excellente dementiezorg: geen voornemen voor morgen, maar een *must* vandaag!

Vlaanderen telt vandaag 116.000 mensen met dementie. Dit stelt onze samenleving voor grote uitdagingen, gezien de nood aan ondersteuning de inzet van velen vereist: mantelzorgers en familieleden, vrienden, maar ook professionele hulpverleners.

Goede dementiezorg vereist specifieke kennis, attitudes en vaardigheden. Medewerkers leren vandaag meer dan ooit ook van wat mensen met dementie zélf ervaren en willen. Daarom integreren we in deze vormingsbrochure ook bewust enkele citaten van K.S., een persoon met (jong)dementie, die ons toeliet enkele dagboekfragmenten te gebruiken opdat wij vanuit een grotere bewustwording personen met dementie nog meer passend zouden ondersteunen.

Leren in functie van goede dementiezorg doe je vandaag niet enkel meer vanuit de eigen ervaring, maar ook op basis van nieuwe inzichten uit wetenschappelijk psychosociaal onderzoek. Deze inzichten worden op begrijpelijke wijze gepresenteerd in ons vormingsaanbod.

Het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen en de regionale expertisecentra willen recht doen aan personen met dementie en hun omgeving . Hun kwetsbaarheid doet appél op een professionele en persoonsgerichte zorgcultuur. Met onze studiedagen, workshops en opleidingen wensen we hulpverleners het nodige houvast te bieden in hun streven naar excellente dementiezorg, **geen voornemen voor morgen, maar een *must* vandaag!**

Wino Baeckelandt
voorzitter
Raad van Bestuur
Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw

Jurn Verschraegen
directeur

Patricia Wildiers
VTO-medewerker

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Studiedag :

Het gebruik van Dementia Care Mapping in Woonzorgvoorzieningen

1

Inhoud

Dementia Care Mapping (DCM) is een instrument om de kwaliteit van zorg voor mensen met dementie te observeren, te analyseren en te verbeteren. Met dit instrument brengt een mapper (observator) het relatief welbevinden van mensen met dementie en de kwaliteit van de geobserveerde zorgrelaties in kaart. De resultaten van een mapping houden niet alleen een spiegel voor aan medewerkers en leidinggevendenden, maar ze bieden ook een concreet uitgangspunt voor kwaliteitsverbeterende projecten in de dagelijkse zorg voor en begeleiding van mensen met dementie.

In het eerste gedeelte van deze opleidingsdag maken de deelnemers kennis met een aantal basisprincipes van Persoonsgerichte zorg en van Dementia Care Mapping. Aansluitend wordt er dieper ingegaan op de mogelijkheden en beperkingen van DCM in de eigen voorziening. Tevens worden kosten en baten, verbonden aan het gebruik van DCM, in de weegschaal gelegd.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich tot directies, leidinggevenden en referentiepersonen dementie van woonzorgvoorzieningen.

Docenten

Jurn Verschraegen, directeur Expertisecentrum Dementie Vlaanderen en Gevorderd DCM gebruiker.

Hilde Vermeiren, coördinator Anahata vzw en Trainer Dementia Care Mapping.

Datum & locatie

Vrijdag 11 september 2015 van 9 tot 16 uur.

Vergaderruimte van Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, Lokkaardstraat 8, 2018 Antwerpen.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (incl. hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Deze studiedag wordt georganiseerd in samenwerking met vzw Anahata, kennis- en ervaringscentrum dementie.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

Inhoud

- > *Heb jij ook moeite met het afnemen van de MMSE- test en de confrontatie met de geheugenproblemen die de persoon ervaart?*
- > *Voel je ook soms onmacht wanneer er heel vlug sederende medicatie gegeven wordt ?*
- > *Wil je soms een gedrag van een persoon met dementie veranderen maar weet je niet altijd hoe te beginnen?*
- > *Ben je op zoek naar een methodiek om een team anders te leren denken en doen?*

Dan zal deze workshop jou zeker inspireren!

Reeds verschillende jaren is men in het WZC Sint Vincentius op zoek naar een niet-medicamenteuze aanpak van BPSD (afkorting van de Engelse omschrijving 'Behavioural and Psychological Symptoms of Dementia').

Mieke Van Acker *licht* 2 instrumenten toe tijdens deze workshop:

- > de CDR-schaal (peilschaal dementie)
- > het stroomdiagram GPS-D.

Het gebruik van beide instrumenten verhoogt de kennis bij familie en personeel over *het dementieproces*, de mogelijk beïnvloedende factoren en geeft hen handvaten om op een persoonsgerichte wijze om te gaan met moeilijk hanteerbaar gedrag.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich tot referentiepersonen dementie.

Docent

Mieke Van Acker was in 2009 als zorgcoördinator werkzaam in het Woonzorgcentrum Sint Vincentius te Kortrijk en sinds 2010 is zij algemeen directeur van het WZC Sint Vincentius te Meulebeke.

Datum

Dinsdag 6 oktober 2015 van 13.30 tot 16.30 uur.

Locatie

WZC Sint Vincentius,
Bonestraat 17, 8760 Meulebeke

Inschrijven

Inschrijven kan via
<http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **50 euro** (koffie en hand-outs inbegrepen).
Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

foto: ©Jan Vanhulle – Vlaamse Ouderenraad vzw

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Inhoud

De invloed van de materiële omgeving op ons welbevinden en functioneren is groter dan vermoed. Dit geldt in het bijzonder voor kwetsbare mensen, zoals personen met dementie. De vraag rijst hoe we de persoon met dementie kunnen ondersteunen via vorm en inrichting van de woonomgeving.

- > Wat maakt dat de persoon met dementie houvast vindt in zijn omgeving?
- > Hoe richt je het best een woonkamer in?
- > Wat is het belang van kleuren en licht?
- > Hoe zorg je ervoor dat mensen makkelijk hun weg vinden?
- > Wat bevordert het contact tussen mensen?

Op deze en soortgelijke vragen proberen we in deze studiedag een antwoord te formuleren op basis van de stand van zaken van het wetenschappelijk onderzoek. Deelnemers worden uitgenodigd foto's en/of plannen uit de eigen voorziening op USB-stick en op papier mee te brengen.

Deze studiedag kan ook gevolgd worden met de studiedag 'Wonen en leven, ook met dementie', de sociale kant van de woonomgeving, die doorgaat op 22 april in Leuven. Hiervoor moet u wel apart inschrijven. Meer informatie is te vinden op blaadje 15 van deze brochure.

Docent

Patrick Verhaest, klinisch psycholoog, projectmedewerker bij het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen en mede-auteur van het boek 'Architectonica, een thuis voor mensen met dementie'.

Deze studiedag gaat door op

- > **vrijdag 9 oktober** 2015 van 9.30 tot 16.30 uur in Zaal 'De Lieve', Molenaarsstraat 34, 9000 Gent.
- > **vrijdag 26 februari** 2016 van 9.30 tot 16.30 uur in CGG De Pont, Lange Ridderstraat 20, 2800 Mechelen.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

De levensverwachting van personen met een verstandelijke beperking is de voorbije eeuw spectaculair gestegen. Daar staat echter een sterke stijging van het voorkomen van dementie tegenover. In deze opleiding verkennen we hoe je daar als individuele hulpverlener én als zorgorganisatie mee kan omgaan.

Inhoud

Omschrijving dementie:

- > de verschillende oorzaken en verschijningsvormen van dementie bij personen met een verstandelijke beperking
- > de mogelijkheden en beperkingen van de personen met een verstandelijke beperking en dementie
- > belevingswereld van de persoon met dementie

Diagnostiek: belang, mogelijkheden en beperkingen, methodiek, instrumenten

Passende omgangsvormen en specifieke begeleidingsmethodieken

Bespreekbaar maken van dementie t.a.v. medebewoners en familie

Doelgroep

Deze tweedaagse opleiding is bedoeld voor begeleiders, hoofdopvoeders en zorgcoördinatoren.

Docent

Patricia Wildiers, ortho(ped)agoge, gewezen VTO-medewerker bij het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, voorheen 14 jaar werkzaam in de dienstverlening aan personen met een verstandelijke beperking.

Data en plaats

Maandagen 12 en 26 oktober 2015 van 9.30 tot 16.30 uur in Welzijnszorg Kempen, Vlinderzaal, Antwerpseweg 1A te Geel.

Dinsdag 16 februari en donderdag 3 maart 2016 van 9.30 tot 16.30 uur in de jeugdherberg De Blauwput, Martelarenlaan 11A, Leuven.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **170 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Inhoud

Binnen de zorg voor mensen met dementie worden we regelmatig geconfronteerd met agitatie en agressie. Het vraagt van de hulpverlener veel creativiteit en deskundigheid om hier op een kwaliteitsvolle wijze mee om te gaan. Vooral wanneer de persoon met dementie de vaardigheid verliest tot zelfreflectie en gesprek moeten we als hulpverlener op zoek gaan naar de kwetsbaarheid en de mogelijke uitlokkende factoren die een rol kunnen spelen in het ontstaan van agitatie en agressie.

Tijdens deze studiedag:

- > verkennen we de begrippen agitatie en agressie
- > geven we een korte toelichting bij de impact van dementie om agitatie en agressie beter te kunnen kaderen
- > onderzoeken we mogelijke uitlokkende factoren en formuleren we concrete tips
- > staan we stil bij de meerwaarde van het crisisonwikkelingsmodel en vroegsignaleringsplan in het omgaan met agitatie en agressie.
- > oefenen we een aantal fysieke verweervormen om zich snel uit een bedreigende situatie te kunnen bevrijden.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich naar allen die op zoek zijn naar een kwaliteitsvolle omgang met agitatie en agressie bij personen met dementie.

Docent

Hilde Henderyckx, afdelingscoördinator in PZ Onze-Lieve-Vrouw te Brugge.

Datum en tijdstip

Vrijdag 16 oktober 2015 van 9.30 tot 16.30 uur.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie). Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Locatie

Gebouwen van Kind en Gezin, Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel

Op 5 minuten stappen van het station Brussel-Zuid.

Met de trein: stap uit in het Zuidstation en neem de uitgang 'Fonsnylaan'.

- > Steek de Fonsnylaan over en ga de Engelandstraat in.
- > Aan de verkeerslichten in de Engelandstraat ga je rechtdoor.
- > Loop de Engelandstraat door.
- > Aan je linkerzijde, op de hoek van de Engelandstraat en de Hallepoortlaan, vind je het hoofdkantoor van Kind en Gezin.

foto: © Catharina Vander Perre – Vlaamse Ouderenraad vzw

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Dementia Care Mapping: het instrument om de kwaliteit van zorg te meten

Inhoud

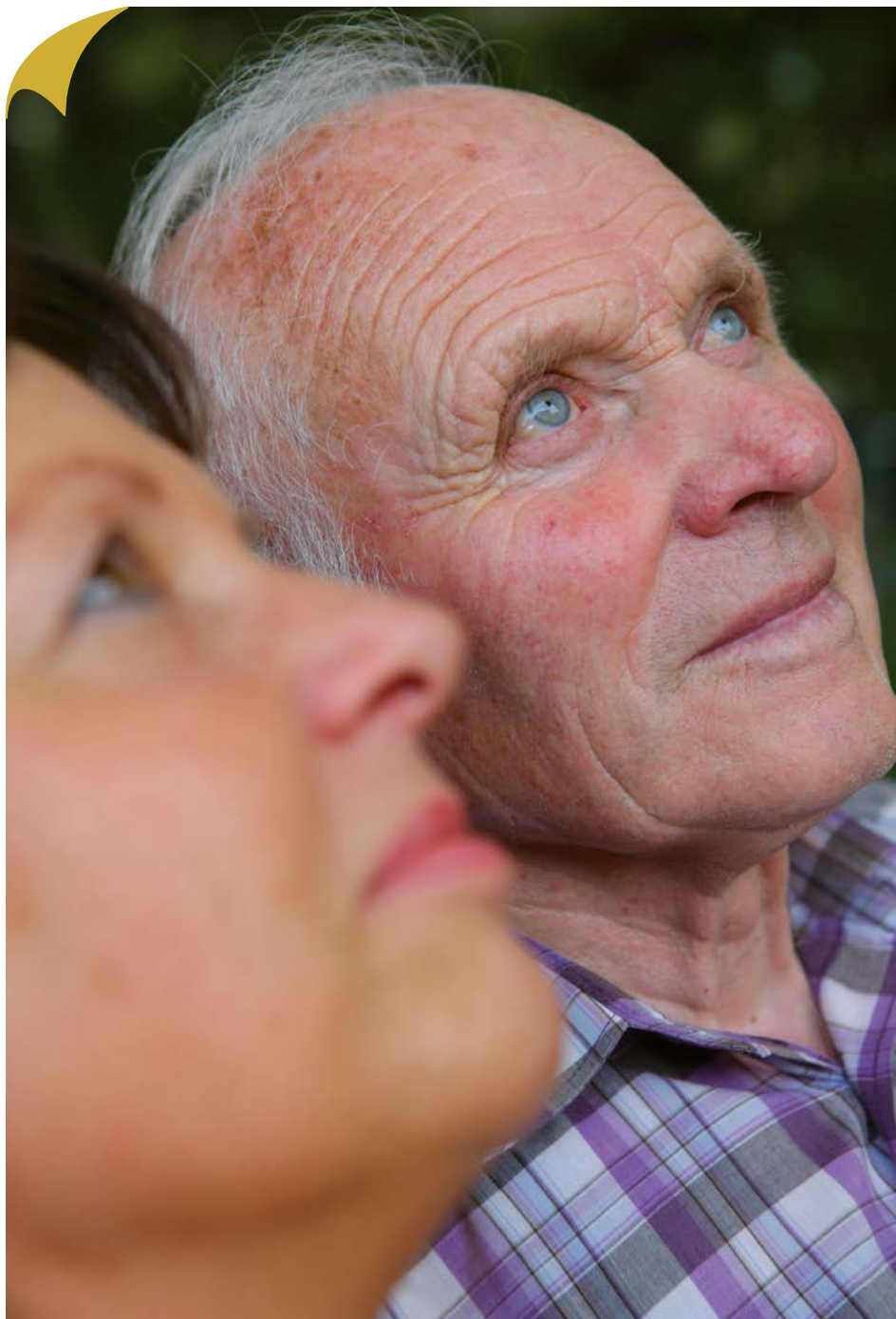
Tijdens deze vierdaagse (Nederlandstalige) opleiding leer je wat Dementia Care Mapping inhoudt en hoe je er zelf mee kan werken. Je krijgt een introductie over de manier waarop je met de resultaten aan de slag kan in je eigen voorziening. Naast theoretische uiteenzettingen zijn er heel wat oefenmomenten waarin je de methode eigen kan maken. De opleiding wordt afgesloten met een schriftelijke proef waarin je de nieuw verworven competenties om met Dementia Care Mapping te werken kan aantonen. **Deelnemers die slagen in deze proef ontvangen het certificaat van 'Basisgebruiker Dementia Care Mapping', erkend door de Universiteit van Bradford (UK).**

Deze opleiding wordt georganiseerd in samenwerking met vzw **Anahata, kennis- en ervaringscentrum dementie.**

Tom Kitwoods persoonsgerichte zorgvisie ligt aan de basis van Dementia Care Mapping. Hij ontwikkelde deze visie vanuit een oprechte bekommernis om de zorg voor mensen met dementie ruimer te zien dan louter vanuit een medisch zorgperspectief waarbij de zieke té sterk herleid wordt tot zijn ziektebeeld.

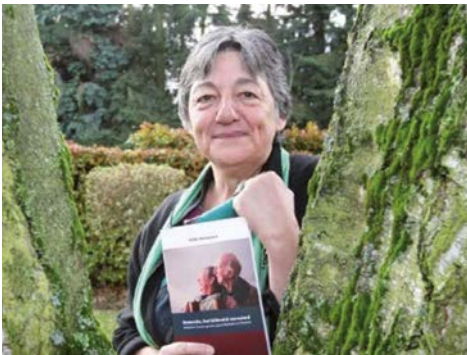

Persoonsgerichte zorg is een basishouding in de dagelijkse zorg waarbij communicatie en in relatie gaan met personen met dementie centraal staan. Respect en waardering voor alle mensen, ongeacht leeftijd of beperking, zijn de belangrijkste uitgangspunten van deze zorgvisie. Een persoon met dementie wordt benaderd als een unieke persoonlijkheid.

Persoonsgerichte zorg is veel ruimer dan taakgerichte zorg. Men komt niet alleen tegemoet aan de fysieke noden van personen met dementie, maar ook aan hun individuele, emotionele en psychische behoeften in alle stadia van het ziekteproces. Goede zorg kan pas dan geboden worden wanneer er inzicht is in het gedrag van mensen. Zelfs wanneer het gedrag in de loop van het dementieproces moeilijker te vatten wordt, blijft men op zoek gaan naar begrip en inzicht.

Dementia Care Mapping helpt ons om de basiselementen van persoonsgerichte zorg te vertalen naar de praktijk. Het is een aangewezen instrument om de aangeboden zorg te analyseren en de evolutie in het zorgproces te evalueren. Daarnaast krijgt men een gedetailleerd beeld van de wijze waarop een persoon met dementie de geboden zorg ervaart. Dementia Care Mapping is dus een aangewezen instrument om tevredenheid en welbevinden te meten bij mensen met dementie. De resultaten van een observatiesessie zijn een concreet uitgangspunt voor kwaliteitsverbeterende projecten in de zorg voor en begeleiding van mensen met dementie.

Docent

Hilde Vermeiren, psychologe, coördinator van Anahata vzw en van DCM België.

Opleidingsdata

Maandag 19 tot en met donderdag 22 oktober 2015. Elke opleidingsdag start om 9 uur (onthaal vanaf 8.30 uur) en eindigt om 16 uur.

Locatie

Jeugdherberg Pulcinella, Bogaardenplein 1, 2000 Antwerpen
Indien u met de wagen komt, kan u uw auto parkeren op de kaaien.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

Kostprijs voor de vierdaagse opleiding is **750 euro** per persoon (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie). Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

foto: ©Andres Rodriguez - Fotolia

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

Voor vragen over de cursusinhoud, inschrijving of eventuele vervoersproblemen kan je contact opnemen met Hilde Vermeiren, coördinator DCM België: nummer m 0472 47 37 57

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Workshop :

Vorming geven over dementie

Inhoud

Hoe geef je vorming die beklijft ?

Hoe inspireer je je collega's van de werkgroep dementie ?

Hoe vermijd je dat je weeral de klassieke powerpointpresentatie opdiept ?

En wat te doen met stoorzenders ?

We gaan tijdens deze workshop **aan de slag** met nieuwe methodieken en materialen en geven tips die je kunnen helpen om als vormingsgever steviger in je schoenen te staan.

Een **DOE**-dag ook voor **niet-DURVERS**

Docent

Katja Van Goethem, dementie-expert van het regionaal expertisecentrum dementie Memo in Leuven.

Plaats

CC Belgica, Kerkstraat 24, 9200 Dendermonde

Datum

Vrijdag 23 oktober 2015 van 9.30 tot 16.30 uur.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Passend omgaan met personen met dementie in een ziekenhuiscontext

7B

“What I would say to the professionals is that – you can pull me back, give me my life back and pull me into the light. And by the same token, ignorance, arrogance, couldn’t care less, you can shove me down into the darkness and just cast me away. I can’t do it. I need your help to do it.”

"Wat ik zou willen zeggen aan professionele hulpverleners is dat je me kan helpen om me mijn leven terug te geven en mij weer in de belangstelling te plaatsen. En tegelijkertijd kan je me met onwetendheid en arrogantie benaderen, me met duisternis omringen en me isoleren. Ik kan het niet alleen. Ik heb jouw hulp nodig."

wegens
succes
herhaald

Inhoud

Als verpleegkundige werkzaam in het ziekenhuis kom je regelmatig in contact met personen met dementie. Zij stellen een hulpvraag, die niet altijd gemakkelijk te beantwoorden is.

Immers, de context van een ziekenhuis heeft een eigenheid, die soms haaks staat op de ondersteuningsnoden van de persoon met dementie. Denk maar aan de behoefte aan een veilige omgeving, waaraan je niet altijd kan voldoen als je mensen met pijn en ongemak in een niet vertrouwde omgeving brengt. **Desalniettemin kan je als verpleegkundige toch hét verschil maken.**

Tijdens deze studiedag staan we stil bij de specifieke noden van personen met dementie en hoe je daar in het ziekenhuis zo optimaal mogelijk aan kan voldoen. We lichten het onderscheid tussen dementie en delier toe. We kijken vanuit verschillende perspectieven naar de relatie tussen patiënt en verpleegkundige.

We schetsen een aantal kaders en gaan interactief te werk.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich expliciet naar **verpleegkundigen**, werkzaam in een ziekenhuiscontext.

Docenten

Melanie Bauwens en **Emily Vandebussche**, werkzaam in het AZ Damiaan in Oostende.

Datum en tijdstip

Vrijdag 13 november 2015 van 9.30 tot 16.30 uur. Stiptheid wordt gewaardeerd.

Locatie

De gebouwen van Kind en Gezin, Hallepoortlaan 27 te Brussel.
Op 5 minuten wandelafstand van het station Brussel-Centraal.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs van deze studiedag bedraagt **85 euro** per persoon (koffie, broodjesmaaltijd en hand-outs inbegrepen). Na inschrijving ontvang je een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

foto © Els Stevens – Vlaamse Ouderenraad vzw

Inhoud

Onderzoeken en artikels beschrijven het belang van de stem bij de dagelijkse handelingen en verzorging van personen met dementie.

Personen met dementie zijn zeer gevoelig voor het timbre van je stem en de manier waarop je praat.

Zingen tijdens de dagelijkse handelingen kan er voor zorgen dat het samen zijn makkelijker en aangener wordt, zowel voor de persoon met dementie als voor zijn begeleider.

Deze workshop gaat heel concreet in op de manier waarop je meestal je stem gebruikt en wat de invloed ervan kan zijn op de toehoorder.

Je krijgt de mogelijkheid om zelf aan de lijve te ondervinden hoe deugdzaam zingen is en wat je ervaart als er met of voor jou gezongen wordt.

Van daaruit wordt het makkelijker om dankzij de intonatie van de stem van je cliënt te interpreteren hoe hij/zij zich voelt.

Er is absoluut **geen zang- of muziekervaring** nodig, we zingen zonder partituren. Neuriën kan iedereen.

We vragen enkel openheid om op ontdekking te gaan.

De cursisten krijgen suggesties en tips voor het kiezen van liedjes mee naar huis.

Doelgroep

Tijdens deze workshop richten we ons op personen die in de zorg en begeleiding van personen met dementie iets met hun stem willen doen, **hun stem als uitdrukkingmiddel** beter willen leren kennen en gebruiken, hun stem meer willen laten klinken (letterlijk en figuurlijk).

Wil je bewuster worden van je stem?

Wil je gewaarworden wat het luisteren naar een stem met je doet?

Voel je schroom om te zingen, te neuriën? Welkom!

Docenten

Stefanie Meeuws, dementie-

experte werkzaam in het regionaal expertisecentrum dementie Sophia te Kortrijk.

Katelijn Vanhoutte, zang- en stemtherapeute.

Datum & tijdstip

Donderdag **19 november 2015** van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

VIVES, Wilgenstraat 32, 8800 Roeselare.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Inhoud

Werken met mensen met dementie en op een goede manier met hen omgaan, veronderstelt een goed inzicht in wat dementie precies is en wat het doet met de persoon die er aan lijdt. De “onderdompeling in de wereld van dementie” probeert je dit *doorleefd inzicht* bij te brengen.

Concreet gaan we in op volgende vragen:

- > Wat zijn symptomen van dementie?
- > Wat zijn oorzaken en corresponderende vormen van dementie?
- > Hoe verloopt een doorsnee dementieproces?
- > Hoe beleven mensen hun ziekte?
- > Hoe ga je om met mensen met dementie in de verschillende fasen?
- > Verder staan we stil bij je eigen motivatie, draagkracht en werkpunten en word je uitgenodigd hierover in kleine groep van gedachten te wisselen.

Doelgroep

Deze intensieve studiedag richt zich tot elke professionele zorgverlener die recent van start ging in begeleiding van en zorg voor personen met dementie in zowel de residentiële zorg, ziekenhuissector als in de thuiszorg. We denken aan verpleeg- en zorgkundigen, ergotherapeuten, animatoren, logistieke medewerkers, ...

Datum, docent & locatie

Deze dag wordt 2 maal georganiseerd:

- > op **donderdag 19 november 2015** van 9.30 tot 16.30 uur.
  - docent: **Clarice De Cloedt**, medewerkster regionaal expertisecentrum dementie Foton, Brugge.
  - locatie: Provinciehuis, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Brugge (Sint-Andries)

- > op **donderdag 14 april 2016** van 9.30 tot 16.30 uur.
- door **Katrien Moors**, medewerkster regionaal expertisecentrum dementie Contact te Hasselt
  - locatie: ECD Contact, A. Rodenbachstraat 29 te Hasselt.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).
Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Het is een ongenode gast
Die zich mee aan tafel zet
Hoe stil zij zich in het begin hield
Hoe brutaler en opvallender
Zij zich in verloop van tijd begint te gedragen
En het ergste is...
Je krijgt haar nooit meer buiten.

K.S., 57 jaar

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Workshop :

Basale stimulatie: mogelijkheid tot ontmoeting

Inhoud

Wie ben ik ?

Wat voel ik allemaal in mij en rond mij ?

Welke houding zet me telkens weer klem en maakt dat ik niets kan ervaren ?

Van wie is de warme hand, die me op die manier zet zodat ik echt kan voelen aan een voorwerp ?

Met deze inhoud en houdt basale stimulatie zich bezig.

Basale stimulatie probeert in de eerste plaats de persoon te sterken in zijn **lichaams-ik**. Dit gebeurt door het aanbieden van eenvoudige en doordacht gestructureerde waarnemingen. Telkens weer stemmen we af op de beleving. Dringt onze prikkel door? Wordt het een echte gewaarwording? Heeft het betekenis, ook al "duurt" de betekenis slechts één enkel moment? Geeft het hem of haar informatie over zichzelf en over de wijze waarop hij of zij in de wereld staat?

Ontwikkeld door de Duitse professor in de orthopedagogie Andreas Fröhlich is basale stimulatie sinds eind de jaren tachtig een begrip geworden binnen het werkveld voor personen met ernstige meervoudige beperkingen. Van hieruit is het gegroeid naar een concept voor het omgaan met personen met stoornissen in de waarneming in het algemeen en kan het ook toegepast worden tijdens het omgaan met personen met dementie.

Tijdens deze workshop zullen we ingaan op de waarneming bij personen met dementie en zullen we de verschillende waarnemingsdomeinen toelichten. Daarnaast doen we ook enkele ervaringsoefeningen.

Doelgroep

Ieder, die de persoon met dementie wil 'raken' door het doordacht en doorleefd aanbieden van prikkels.

Docent

Dirk De Schryver, kinesist, osteopaat en ergotherapeut.

Reeds 24 jaar zoekt hij naar afstemming en verbinding met personen met waarnemingsstoornissen.

de zintuigen: horen, zien, ruiken, proeven zijn in moeilijkheden “soms”

1. **horen**: ik kreeg het plots druk, maar ook druk in mijn hoofd. Mijn dossier gaat verhuizen van ziekenhuis! Ik was genoodzaakt afscheid te nemen van enkele mensen langs de telefoon. Ik belde zelf, dus wist heel goed wie er aan de andere kant van de lijn was. En toch herkende ik hun stem niet meer. Dat was een rare combinatie in mijn hoofd.
2. **zien**: in het begin dacht ik dat ik iets aan mijn ogen had. Het is alsof ik niet kan putten uit een databank ... dit beeld hoort bij dat woord. Het is alsof ik het totaal beeld zie, alsof ik niet kan selekteren van dat wat ik alleen wil zien. Het is alsof ik het verkeerde neem wat op tafel ligt nochtans het wel goed bedenk. Het is alsof ik denk het wel juist te zien maar het spiegelbeeld uitvoer ... (wekker zetten)
3. **ruiken**: laatst ging ik om parfum voor iemand. Ik ben terug doorgedaan, ik kon niets ruiken ... en hulp!!! dierf ik niet vragen.
4. **proeven**: bij het eten lijkt het allemaal op hetzelfde ... dan ga je meer kruiden maar dit is blijkbaar niet goed voor de maag

**het zintuig
voelen
werkt beter dan ooit**

Datum & locatie

Deze workshop wordt twee maal georganiseerd:

- > op **dinsdag 1 december 2015** van 9.30 tot 16.30 uur
in ECD Contact, A. Rodenbachstraat 29, 3500 Hasselt
(Welzijns-campus, ingang B)
- > op **dinsdag 23 februari 2016** van 9.30 tot 16.30 uur
in Jeugdherberg 'De Blauwput', Martelarenlaan 11A te Leuven.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).
Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

foto: ©Catherina Vander Perre – Vlaamse Ouderraad vzw

Inhoud

Eten heeft een belangrijke betekenis in een mensenleven. Het gaat veel verder dan het louter opnemen van voedingsstoffen. Eten heeft ook een belangrijke waarde op sociaal, psychologisch, cultureel en zelfs medisch vlak. Dit verandert niet bij het ouder worden, ook niet wanneer er sprake is van dementie. De waarde van het maaltijdgebeuren blijft dezelfde, de manier waarop het verloopt kan echter wel veranderen.

Het boek wil het maaltijdgebeuren bij personen met dementie centraal stellen in al zijn facetten. Het biedt een duidelijk beeld van de problematiek vanuit verschillende invalshoeken. Naast een theoretisch kader wil het vooral concrete handvaten aanreiken voor situaties waarin het maaltijdgebeuren niet meer loopt zoals tevoren.

Er wordt hierbij niet enkel gefocust op de persoon met dementie en zijn ziekteproces, maar er wordt ook gekeken naar de invloed van de omgeving en de invloed van zorgverleners. Er wordt stilgestaan bij vragen als 'Hoe kunnen we voedsel aanbieden?', 'Hoe gaan we om met slikstoornissen?', 'Wat is de invloed van de zorgverlener en de omgeving op de persoon met dementie bij het maaltijdgebeuren?'. Tijdens de workshop wordt op een interactieve manier ingespeeld op bovenstaande vragen en worden verschillende aspecten belicht die het maaltijdgebeuren bij personen met dementie kunnen optimaliseren.

Doelgroep

Iedereen, die geïnteresseerd is of geconfronteerd wordt met de problematiek: zorgkundigen, referentiepersonen dementie en stafmedewerkers van woonzorgcentra, dagverzorgingscentra, ziekenhuizen en thuiszorgorganisaties, verpleegkundigen, paramedici en huisartsen. Voor logopedisten zal deze studiedag weinig nieuwe informatie bevatten.

Docent

Sabine Boerjan, licentiate in de logopedie en audiologie, medewerkster bij het regionaal expertisecentrum dementie Paradox te Gent en auteur van het boek.

Datum en tijdstip

Dinsdag **16 februari 2016** van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

CC Belgica, Kerkstraat 24, 9200 Dendermonde

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

Het inschrijvingsgeld bedraagt **110 euro** per persoon (koffie, broodjeslunch en hand-outs inbegrepen). Deelnemers ontvangen het boek 'Als eten een zorg wordt...'. Na inschrijving ontvang je een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Omgaan met personen met dementie in het ziekenhuis

ZORG (afhankelijk) = niet alleen een deel van je lichaam in handen van anderen geven, maar ook een deel van jezelf / identiteit

(AGICH, 2003)

Inhoud

In het ziekenhuis kom je regelmatig in contact met personen met dementie. Zij stellen een hulpvraag, die niet altijd gemakkelijk te beantwoorden is. Immers, de context van een ziekenhuis heeft een eigenheid, die soms haaks staat op de ondersteuningsnoden van personen met dementie. Denk maar aan de behoefte aan een veilige omgeving, waaraan je niet altijd kan voldoen als je mensen met pijn en ongemak in een niet vertrouwde omgeving brengt. Desalniettemin kan je als zorgverlener in het ziekenhuis toch het verschil maken voor de patiënt met dementie.

Tijdens deze studiedag staan we stil bij de specifieke noden van personen met dementie en hoe je daar in het ziekenhuis zo optimaal mogelijk aan kan voldoen. We lichten het onderscheid tussen dementie en delier toe. We staan stil bij wijzen van benadering en contactname. We bespreken casussen en gaan interactief te werk.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich naar **ziekenhuispersoneel** (verpleegkundigen, ergotherapeuten, maatschappelijk werkers, sociaal verpleegkundigen, kinesisten,...) dat in contact komt met patiënten met dementie.

Docenten

Astrid Herman, werkzaam als neuropsycholoog in het St-Fransiscusziekenhuis te Heusden-Zolder en

Anneleen Janssens, dementie-expert bij het regionaal expertisecentrum dementie

Contact te Hasselt.

Data, tijdstip en locatie

- > **Dinsdag 1 maart 2016** van 9.30 tot 16.30 uur in Hasselt (Expertisecentrum Dementie Contact, Albrecht Rodenbachstraat 29, 3500 Hasselt (Welzijns-campus, ingang B).
- > **Dinsdag 26 april 2016** van 9.30 tot 16.30 uur in Geel (Welzijnszorg Kempen, Vlinderzaal, Antwerpseweg 1A, 2440 Geel).

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie). Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

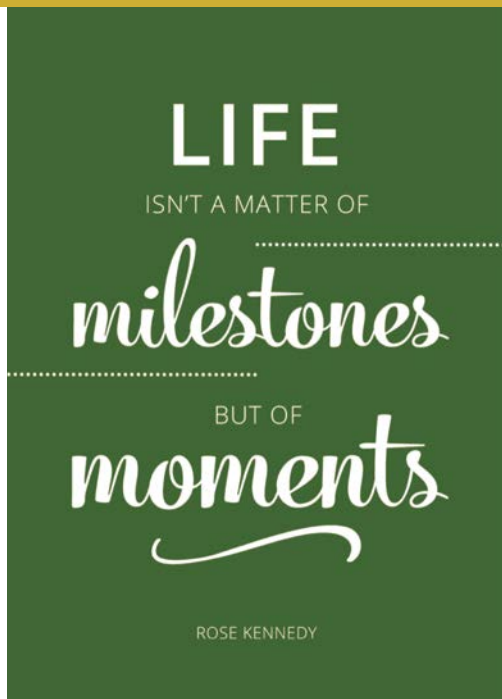

Studiedag :

Betekenisvolle activiteiten voor thuiswonende personen met dementie

13

Inhoud

Tijdens deze studiedag staan we via het **Comprehensief Model van Occupatie** stil bij het belang van betekenisvolle activiteiten voor de personen met dementie. We verkennen het persoonsversterkende effect van deze activiteiten en leren een aantal methodieken om verzorgenden te ondersteunen in het doen van betekenisvolle activiteiten.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich tot ieder, die werkt met personen met dementie in hun thuissituatie.

Docent

Elise Cornelis, verbonden aan de opleiding Ergotherapie van de Arteveldehogeschool te Gent en verbonden aan de Frailty in Ageing (FRIA) research group, vakgroep Gerontologie, Vrije Universiteit Brussel.

Datum

Deze studiedag gaat door op woensdag **23 maart 2016** van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

Kind en Gezin, Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Opleiding :

Dementie en het lerend vermogen

14

Inhoud

Mensen met dementie kunnen nog LEREN!

Dankzij de toepassing van dit lerend vermogen is het mogelijk antwoord te geven op vragen als:

- > hoe leer ik iemand de weg naar de bakker of zijn eigen kamer weer te vinden ?
- > hoe leer ik iemand omgaan met moderne hulpmiddelen zoals een automatische pillendoos, een I-pad of een spelcomputer ?
- > hoe leer ik iemand af om 100 keer per dag dezelfde vraag te stellen ?
- > hoe leer ik iemand af om kamers van anderen binnen te lopen ?

Een training vindt plaats in groepen van maximum 10 personen.

Tijdens de training worden kennis en vaardigheden overgedragen en wordt er ook geoefend met eigen casuïstiek.

Docent

Stefanie Meeuws, medewerkster bij het regionaal expertisecentrum dementie Sophia te Kortrijk.

Locatie

Expertisecentrum dementie Sophia, Budastraat 20, 8500 Kortrijk.

Op 10 minuten wandelafstand van het station.

Parkeren kan op 5 minuten wandelafstand op de parking Broeltorens, Damkaai, Kortrijk.

Data

De training gaat door op dinsdagen **12 april, 3 mei en 14 juni 2016** van 13 tot 17 uur. Deze opleiding wordt in het najaar 2016 gegeven in Turnhout.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **90 euro** (cursusmateriaal en koffie inbegrepen)

Cursisten dienen het boek '(op)nieuw geleerd, oud gedaan' van Ruud Dirkse, 2013, mee te brengen (ISBN-nummer: 9789021549644).

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

foto: ©Nele Mesure – Vlaamse Ouderenraad vzw

Inhoud

Je werkt in de 'woonzorg', niet zomaar in de zorg.

Het wonen (en dus het leven) is niet van de zorg te scheiden.

Maar mogelijk kamp je, zoals velen, met de frustratie dat aandacht voor het wonen en leven verdrukt raakt door de vele zorgtaken. Dit knaagt aan je arbeidsvreugde, maar is in het bijzonder voor personen met dementie een bedreiging voor hun welbevinden. Zij hebben immers bij uitstek ook begeleiding nodig om de dag in te vullen en thuis te komen.

- > Hoe kan je als zorgverlener, via kleine dingen en zonder naar georganiseerde activiteiten te grijpen, de dag van de bewoner met dementie helpen kleuren?
- > Hoe kan je ervoor zorgen dat bewoners met dementie iets hebben aan elkaar?
- > Hoe kunnen ook familieleden 'thuis komen'?
- > Hoe kan inrichting dit alles ondersteunen?

Samen verkennen we zeer concrete mogelijkheden om in de dagelijkse omgang en in de 'woonzorg' meteen te benutten.

Doelgroep

Ieder, die wil zoeken naar de meest optimale leefomgeving van personen met dementie binnen de gegeven context.

Docent

Patrick Verhaest, klinisch psycholoog, projectmedewerker bij het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen en mede-auteur van het boek 'Architectonica, een thuis voor mensen met dementie'. Hij is tevens opleidingscoördinator Begeleider-Animator in de Ouderenzorg aan de VSPW te Mol.

Datum

Vrijdag **15 april 2016** van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

Jeugdherberg 'De Blauwput', Martelarenlaan 11 A, 3010 Leuven.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie). Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

foto: © Eva Van Oost – Vlaamse Ouderenraad vzw

Inhoud

Validation is een communicatiemethode ontwikkeld door Naomi Feil en bestaat uit verbale en non-verbale technieken die ons helpen de relatie met personen met dementie aan te gaan en in stand te houden. Elk gedrag, hoe zinloos soms voor ons, is zinvol voor de gedesoriënteerde oudere. Opgekropte gevoelens en onvoldane menselijke behoeftes kunnen in deze fase van de desoriëntatie vrij geuit worden.

Hoe kunnen wij die noden herkennen achter het gedrag, deze erkennen en bevestigen en hoe gaan we hier mee om? Vragen die uitgeklaard worden tijdens deze twee dagen. Dit inzicht kan helpen om zich minder machteloos te voelen in het omgaan met de gedesoriënteerde oudere en met hen een respectvolle en zinvolle relatie te kunnen aangaan.

Tijdens deze tweedaagse opleiding belichten we de basisprincipes van Validation en passen we deze toe op casuïstiek. We oefenen ook in het aannemen van een validerende attitude en leren aan de hand van rollenspel en videofragmenten een aantal technieken in. Cursisten krijgen tevens uitleg over de gecertificeerde opleidingen tot validationwerker.

Deze tweedaagse wordt ondersteund door Rhapsodie, erkend AVO (Authorised Validation Organisation).

Doelgroep

Alle personen die in relatie staan met personen met desoriëntatie (zowel binnen hun professionele als familiale context) en die de kwaliteit van hun individuele relatie met deze personen wensen te verbeteren.

Docent

Doris Van Averbeké, kinesitherapeut, referentiepersoon dementie en teacher in Validation, (APVAPA, Rhapsodie).

Datum en tijdstip

Deze opleiding gaat door op **maandag 25 en dinsdag 26 april 2016**, telkens van 9 tot 12 uur en van 13 tot 16 uur.

Locatie

VIVES, Wilgenstraat 32, 8800 Roeselare.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **170 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie). Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

Inhoud

De persoon met dementie is het kind van 'toen' en een schakel in een opeenvolging van generaties binnen een familienetwerk. Dementie is dan ook geen individueel probleem, het is een probleem van een volledige relationele context. Als hulpverlener kom je dus niet enkel met de persoon met dementie in contact, maar met het hele familiale netwerk. Het is dan ook niet altijd gemakkelijk omgaan met reacties en vragen van de familie van de persoon met dementie. Inzicht in de dynamiek van

familierelaties kan een hulpmiddel zijn om het contact met de persoon met dementie en zijn familie te verbeteren.

Deze vorming is een kennismaking met enkele inzichten uit het contextueel denken van Nagy. In de voormiddag worden de grote krachtlijnen weergegeven van de begrippen 'zijnsloyaliteit', 'balans van geven en ontvangen' en 'meerzijdige partijdigheid'.

In de namiddag leren we vanuit casuïstiek en inlevingsoefeningen met een andere bril naar familiedynamieken kijken. We leren omgaan met moeilijke familiale situaties en staan stil bij onze eigen attitude. Filmmateriaal ondersteunt en verbindt het theoretisch kader met de praktijk.

Doelgroep

Deze studiedag richt zich naar referentiepersonen dementie.

Docente

Claire Meire, coördinator in het regionaal expertisecentrum dementie Foton te Brugge.

Datum en tijdstip

Deze studiedag gaat door op **donderdag 28 april 2016** van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

Vzw Tabor, Molenaarsstraat 26, 9000 Gent.

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

*“Ik ben als een zwaan,
die bovenaan glijdt,
maar onderaan wild aan
het peddelen is. Mijn
functioneren lijkt oké aan
de oppervlakte, maar onder
water werk ik hard om me
drijvend te houden. En
het voelt alsof ik elke dag
sneller en sneller peddel.
Het lijkt alsof ik spoedig zal
verdrinken, omdat de strijd
op het punt gekomen is waar
ik me te uitgeput voel om
verder te gaan.”*

Vrije vertaling van een citaat van Christine Bryden

Inhoud

Gezinnen met een persoon met jongdementie komen vandaag meer in beeld. Hulpverleners werkzaam in diverse werkcontexten worden vaker geconfronteerd met verschillende vormen van jongdementie en complexe gezinssituaties. De impact van jongdementie op de persoon zelf, zijn partner, kinderen en de ruimere familie is immens groot.

Tijdens deze studiedag staan we stil bij wat het betekent voor de persoon met dementie en zijn familie om te leren leven met dementie en hoe zij zich proberen aan te passen aan telkens weer nieuwe situaties. Een familielid getuigt.

We geven aandacht aan het ‘Integraal zorgaanbod jongdementie’ uit Brugge. De partners van dit project geven uitleg over het dagverzorgingscentrum Rozemarijn, residentiële opvang de Rozelaar en de thuisbegeleidingsdienst van Foton.

Doelgroep

Hulpverleners werkzaam in de thuiszorg, dagverzorgingscentra, ziekenhuizen en woonzorgcentra.

Docenten

Hilde Delameillieure, coördinator thuisbegeleidingsdienst Foton te Brugge

Claire Meire, coördinator regionaal expertisecentrum dementie Foton te Brugge

Lieve Vanhaerents, verantwoordelijke sociale dienst WZC Regina Coeli te Brugge

Datum

Donderdag 2 juni 2016 van 9.30 tot 16.30 uur.

Locatie

Provinciehuis Boeverbos, Koning Leopold III-laan, 41 8200 Brugge (St-Andries).

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs bedraagt **85 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch en koffie).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

"IK BEN MEZELF"

dit is een zeer menselijk verlangen
Ik ben, behalve iemand met
dementie, ook een persoon die
liefheeft, die behoeften heeft en
die samenleeft met wie voor me
zorgt. Ik blijf een verlangen houden
naar erkenning en begrip.

"IK BEN EEN MENS"

"zij is dement"... of..." zij heeft dementie"
Het lijkt een klein verschil
en een kleine moeite.
Maar er zit een waarde
in verscholen: het gaat
niet over 'dementen',
het gaat over mensen.

K.S., 57 jaar

Inhoud

Tijdens deze opleiding maken we kennis met de persoonsgerichte zorg van Tom Kitwood.

Naast een korte theoretische toelichting over de belangrijkste principes, staan we vooral stil bij de praktische toepassing ervan. We zoeken een antwoord op de vraag: mensen met dementie ondersteunen, verzorgen en begeleiden vanuit het perspectief van **persoonsgerichte zorg**, hoe doen we dat?

Tijdens deze tweedaagse gaan we niet in op het gebruik van de methodiek van DCM (Dementia Care Mapping). Hiervoor verwijzen we naar andere studiedagen, opleidingen.

Doelgroep

Deze opleiding richt zich naar ieder, die in zijn dagelijkse contacten met mensen met dementie de aandacht wil richten op de relatie met de individuele persoon met dementie.

Docenten

Tanja Everaert, consulente ECD Meander en DCM gebruiker.

Hilde Vermeiren, coördinator Anahata vzw en Trainer Dementia Care Mapping.

Data en tijdstip

Woensdagen 4 en 25 maart 2016, telkens van 9 tot 16 uur.

Locatie

Jeugdherberg "De Blauwput", Martelarenlaan 11 A, 3010 Leuven

Inschrijven

Inschrijven kan via <http://infocentrum.dementie.be>.

Betalingsmodaliteiten

De deelnameprijs voor de opleiding bedraagt **170 euro** (koffie, broodjesmaaltijd en hand-outs inbegrepen).

Na inschrijving ontvang je van ons een factuur.

Meer info

Website: www.dementie.be

t 070 224 777

expertisecentrum
dementie
Vlaanderen

- ➔ Voel je het appél van personen met dementie om hen te respecteren als volwaardige individuen?
- ➔ Heb jij zin om in jouw organisatie als **aanspreekpunt** te fungeren als je collega's vragen hebben of ideeën opperen voor een (nog betere) zorg en begeleiding van personen met dementie?
- ➔ Voel je je geroepen om op de barricade te gaan staan voor de behoeften van personen met dementie in je werkveld?

Dan is de opleiding referentiepersoon dementie misschien iets voor jou!

In het vormingsjaar 2015-2016 voorziet het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen in samenwerking en afstemming met de regionale collega's vier opleidingen tot referentiepersoon dementie. Deze opleidingen gaan door op plaatsen die gemakkelijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer:

- > Mechelen: CGG De Pont, Lange Ridderstraat 20
- > Brussel: gebouwen van Kind en Gezin, Hallepoortlaan 27
- > Gent: gebouwen van de vzw Tabor, Molenaarsstraat 26
- > Brugge: Provinciehuis Boeverbos, Koning Leopold III-laan 41

Nieuw is alvast dat in het kader van het transitieplan de opleiding **expliciet wordt opengesteld voor de diverse woonzorgactoren, dus naast de residentiële zorg ook voor diensten voor gezinszorg, ziekenfondsen en andere thuiszorg-organisaties** die er zich toe verbinden de functie in hun dagelijkse werking in te bouwen en te operationaliseren. Wij zijn ervan overtuigd dat dit de noodzakelijke ontschotting tussen de diverse organisaties, inclusief communicatie, kan faciliteren. Vanzelfsprekend wordt het curriculum afgestemd op **alle** doelgroepen.

De opleiding geeft veel bagage mee. Ik heb nu een grotere kennis op vlak van dementie en voel me stilaan sterk genoeg om op de werkvloer de collega's met deze expertise te ondersteunen.

[Opgetekend door een cursist in zijn reflectieschrift]

1 | Wat is een referentiepersoon dementie

Een referentiepersoon dementie is een professionele hulpverlener in de zorgsector die zich engageert om in de eigen werksetting de kwaliteit van de begeleiding van en de zorg voor personen met dementie en hun omgeving te bevorderen.

Dit kan hij/zij concreet doen door:

- > te sensibiliseren voor het onderkennen van tekenen van beginnende dementie en aandacht te vragen voor zorgvuldige diagnostiek;
- > zorgverleners, directie en beleid, vrijwilligers en familieleden te sensibiliseren om blijvend te zoeken naar onvermoede mogelijkheden om de kwaliteit van leven van personen met dementie te bevorderen;
- > inzichten, vaardigheden en gepaste attitudes in begeleiding en zorg voor personen met dementie en hun omgeving te bevorderen via eigen proactief optreden, inbreng tijdens intern overleg en detectie en invulling van vormingsbehoeften;
- > zich op te stellen als aanspreekpunt bij vragen omtrent begeleiding en zorg voor personen met dementie en hun omgeving;
- > geïndividualiseerde zorg en begeleiding te bevorderen, aansluitend bij de eigen behoeften en mogelijkheden van de persoon met dementie. In functie daarvan stimuleert hij het interdisciplinair overleg bij complexere begeleidings- of zorgsituaties en levert hij hierin ook een eigen actieve bijdrage;
- > bij te dragen tot de invulling van het kwaliteitssysteem (procedures, e.a.) voor wat betreft diagnostiek, begeleiding en zorg voor personen met dementie;
- > een goede netwerking met relevante actoren in het werkveld: het expertisecentrum dementie, geriatisch dagziekenhuis waarmee er een functionele binding is, CRA, andere referentiepersonen dementie in de regio, ...;
- > zich voortdurend bij te scholen en te informeren omtrent diagnostische, zorginhoudelijke en juridische ontwikkelingen.

2 | Wie komt in aanmerking voor de opleiding tot referentiepersoon dementie?

We maken een onderscheid tussen referentiepersonen dementie, werkzaam in de residentiële sector en referentiepersonen dementie binnen de thuiszorg en het ziekenfonds.

Referentiepersonen dementie werkzaam in de residentiële sector

We verwachten van de leidinggevenden dat zij de cursisten in de loop van de opleiding de functie referentiepersoon dementie laten opnemen en in een passende functieomschrijving voorzien. Personen, die niet voldoen aan de RIZIV-voorwaarden in het kader van de financiële tegemoetkoming, maar wel de functie binnen de voorziening (zullen) opnemen, kunnen deze opleiding ook volgen.

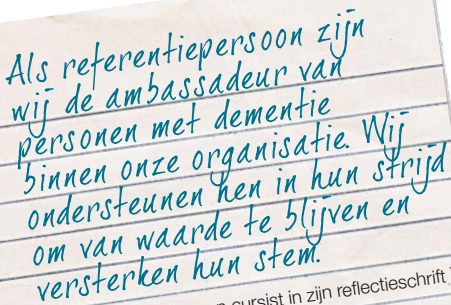
We veronderstellen dat deze aanstelling betekent dat je:

- > zelf gemotiveerd bent om de opleiding te volgen;
- > zelf interesse hebt om de rol van referentiepersoon dementie op te nemen;
- > voldoende ervaring hebt en over de basiscompetenties beschikt in begeleiding van en zorg voor personen met dementie.

Referentiepersonen dementie werkzaam binnen de thuiszorg of het ziekenfonds

De Vlaamse overheid stimuleert dat organisaties gaan werken met referentiepersonen en zich inschrijven in het getrapte systeem, beschreven in het transitieplan 'Dementiekundige basiszorg in het natuurlijke thuismilieu'.

De randvoorwaarden rond attestering werden afgestemd met de Vlaamse overheid. Dit resulteerde in een omzendbrief van de Vlaamse overheid juni 2015.

Als referentiepersoon zijn wij de ambassadeur van personen met dementie binnen onze organisatie. Wij ondersteunen hen in hun strijd om van waarde te blijven en versterken hun stem.

[Opgetekend door een cursist in zijn reflectieschrift.]

3 | Doelstellingen van de opleiding tot referentiepersoon dementie

De opleiding tot referentiepersoon dementie wil voorbereiden op de uitoefening van deze functie en beoogt daarom:

- > een grondig inzicht in dementie (oorzaken, diagnostiek, beleving, ...), in begeleiding van en zorg voor personen met dementie en hun omgeving bij te brengen;
- > de basiscompetenties in begeleiding van en zorg voor personen met dementie aan te scherpen;
- > de verdiepings- en expertcompetenties te bevorderen;
- > de cursist voor te bereiden op het opnemen van **vakinhoudelijk leiderschap**. “Dit is leiderschap gebaseerd op vakinhoud en niet op een hiërarchische relatie. Het is het leiderschap van een deskundige die op basis van zijn of haar kennis het heft in handen neemt in het belang van de patiënten of bewoners.” (Definitie LEV).

4 | Inschrijvingsmodaliteiten en praktische afspraken

Je schrijft in via <http://infocentrum.dementie.be> onder de rubriek 'opleidingen'. Bij ontvangst van je inschrijving ontvang je van ons een factuur voor het inschrijvingsgeld.

Je inschrijving is pas definitief na ontvangst van je inschrijvingsformulier en een betaling van het inschrijvingsgeld. Indien het volledige bedrag niet kan worden betaald in 2015 vragen we een voorschot van minstens 100 euro.

Opgelet!

Het is aangewezen om de opleiding te volgen in de provincie waarbinnen men tewerkgesteld is zodat men voor verdere opvolging en navorming terecht kan bij het desbetreffende regionale expertisecentrum dementie.

Lestijden

van 9.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16.30 uur.

Betalingsmodaliteiten

De prijs voor de cursus bedraagt **1050 euro** (inclusief hand-outs, broodjeslunch, koffie/thee en water). Het handboek 'dementie van begrijpen naar begeleiden' voor referentiepersonen dementie en andere betrokkenen ontvang je op dag 11.

Educatief verlof

De opleiding tot referentiepersoon dementie 2015 wordt erkend voor betaald educatief verlof (in aanvraag). Betaald educatief verlof is een individueel vormingsverlof dat je recht geeft op afwezigheid op het werk om je bij te scholen.

Het stelsel van educatief verlof is niet op elke voorziening van toepassing. Bespreek eerst met je werkgever of je dit attest kan aanvragen.

Op het inschrijvingsformulier kan je aangeven of je al dan niet een attest educatief verlof wenst te ontvangen.

Annulering

Je kunt de inschrijving voor de opleiding tot referentiepersoon dementie tot uiterlijk 1 december 2015 annuleren per fax of e-mail. Je ontvangt dan het cursusgeld terug met afhouding van 100 euro voor administratie- en verwerkingskosten. Als je annuleert na 1 december 2015 ben je het volledige cursusgeld verschuldigd.

Afwezigheid en ziekte

Afwezigheid is enkel gewettigd indien een schriftelijk bewijs bezorgd wordt aan het secretariaat van het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw. Om het getuigschrift te kunnen ontvangen, mag je niet meer dan 1 dag gewettigd afwezig zijn. Als je ongewettigd afwezig bent geweest, ontvang je geen getuigschrift.

5 | Opdrachten in het kader van de opleiding

5a Een constructivistische kijk op leren

Binnen deze opleiding vertrekken we van een constructivistische kijk op leren. Immers, de cursisten hebben reeds een uitgebreid pakket aan inzichten, vaardigheden en attitudes in hun rugzak zitten. We nemen uitdrukkelijk de concrete (praktijk) ervaringen in rekening.

Het constructivisme stelt volgende kenmerken van het leren voorop:

Leren is actief

Leren veronderstelt activiteit. Je wordt als cursist uitgedaagd om de inzichten, vaardigheden en attitudes die tijdens de opleiding aan bod komen, meteen toe te passen in de praktijk. Een referentiepersoon dementie wordt op zijn werkplaats aanspreekbaar voor andere collega's in verband met dementiegerelateerde thema's. In die zin is de opleiding niet vrijblijvend. We verwachten dat de deelnemer actief reflecteert op de cursusinhouden en slaagt voor het examen.

Leren is constructief en cumulatief

We doen bewust een appél op de voorkennis, die reeds aanwezig is. Voorkennis kan de vorm hebben van loutere kennisinhouden, maar is vaak ook een oordeel of inzicht bij concrete ervaringen.

Leren is betekenisvol, doelgericht en zelfgestuurd

Het leren wordt sterker als de persoon een doel voor ogen heeft dat betekenisvol is voor hem. Daarom dagen we de cursisten uit om in hun reflectieschrift hun leerdoelen te formuleren.

Leren gebeurt in een sociale context

Interactie met anderen is een voorwaarde tot leren. Andere visies, ervaringen,... zorgen voor input die de eigen inzichten en het eigen handelen uitdagen. Daarom laten we de cursisten regelmatig in gesprek gaan met collega's, niet alleen plenair, maar ook regelmatig in duo of in kleine groepen.

5b Concrete verwachtingen

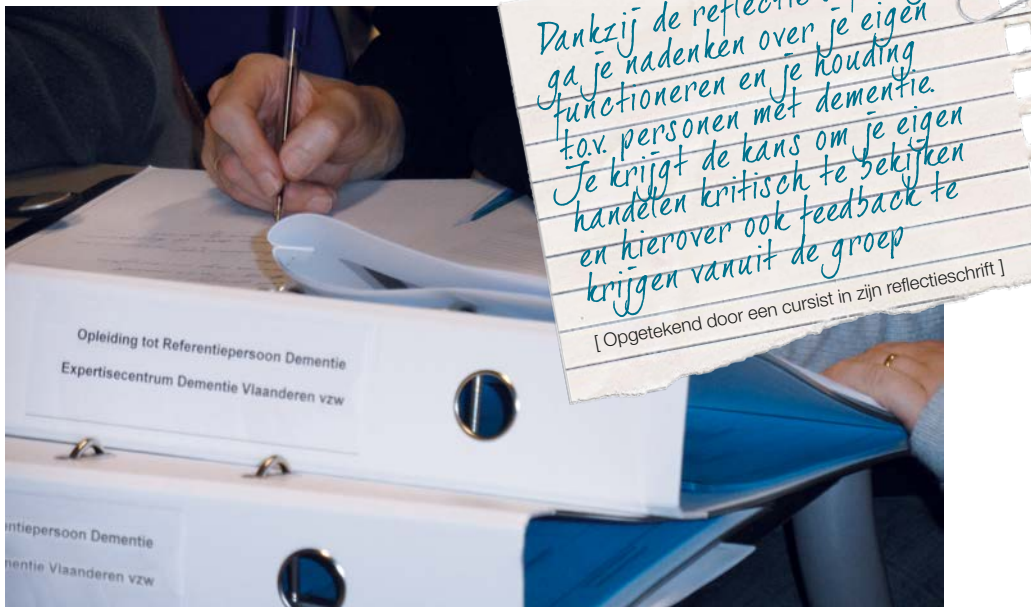
Concreet verwachten we van de cursisten dat zij hun reflectieschrift invullen en dat zij slagen voor het examen op de laatste dag van de opleiding.

Reflectieschrift

Na elke dag krijg je als cursist enkele gerichte reflectievragen mee naar huis. Bedoeling is stil te staan bij de aangereikte inhoud en hoe deze in het eigen handelen en/of binnen de eigen werking te integreren. Een minimale schriftelijke neerslag van deze reflectie is een voorwaarde tot het verkrijgen van het getuigschrift referentiepersoon dementie. Gedurende de opleiding wordt er elke dag even ruimte gemaakt voor uitwisseling en feedback op het proces dat je binnen je werksfeer doorloopt.

Examen

Op de laatste dag van de opleiding vindt er een schriftelijk examen plaats. Een voldoende op dit examen is tevens een voorwaarde tot het verkrijgen van het getuigschrift referentiepersoon dementie.

6 | Inhoud van de opleiding: elf dagen, waaronder één inspiratiedag

De opleiding beslaat 66 cursussen, gespreid over 11 dagen.

Dag 1 | Uitgebreide kennismaking en situering van de opleiding

Op de eerste dag maken we uitgebreid kennis met elkaar, elkaars werkplek en motieven en verwachtingen ten aanzien van de opleiding. We verkennen de functie referentiepersoon dementie en ieders motivatie daartoe. Van daar uit blikken we vooruit naar de volledige opleiding.

Later op deze dag stellen we de expertisecentra dementie voor, samen met uitgebreid documentatiemateriaal.

Leerdoelstellingen

- > De cursisten krijgen zicht op hun motivatie die zal helpen om deze opleiding te implementeren op de werkplek (cfr. Leren is betekenisvol, doelgericht en zelfgestuurd, p.8).
- > De cursisten kennen de wegen om doelgericht informatie en advies te verwerven rond het thema dementie.
- > De cursisten begrijpen dat de cursus kadert binnen het transitieplan dementie en dat dit ertoe zal leiden dat men gezien wordt als referentiepersoon dementie.
- > De cursisten krijgen een eerste zicht op de mogelijke taken van een referentiepersoon dementie.

Dag 2 | Medische aspecten van dementie

Deze dag benadert het ziektebeeld dementie vanuit medisch oogpunt.

Deze dag wordt gegeven door huisartsen, geriateren of neurologen.

We staan stil bij het onderscheid ziekte en syndroom, prevalentie, oorzaken en vormen van dementie, de werking van het geheugen, diagnose, medicamenteuze mogelijkheden en beperkingen, toekomstperspectieven.

We geven de nodige basisinformatie om zinvol over dementie te kunnen spreken.

Leerdoelstellingen

- > De cursist heeft inzicht in het ziektebeeld dementie en weet waar hij uitgebreide informatie kan vinden.
- > Cursist onderscheidt de begrippen syndroom, symptoom en ziekte in relatie tot dementie.
- > Cursist heeft basisinzicht in de belangrijkste oorzaken en corresponderend klinisch beeld van dementie.
- > Cursist kan belangrijke misvattingen over dementie corrigeren.
- > Cursist herkent de symptomen van dementie.
- > Cursist heeft zicht op de grote variatie aan mogelijke symptomen van dementie.
- > Cursist onderscheidt ziektesymptomen van copinggedrag.
- > Cursist onderkent de valkuil om normaal gedrag toch als ziektesymptoom te interpreteren.
- > Cursist heeft inzicht in het belang van een tijdige diagnose.
- > Cursist beseft het belang van een klimaat van bespreekbaarheid.

Dag 3 | De belevingswereld van de persoon met dementie

Dementie is ingrijpend. De moeilijkheden met het geheugen, de taal en gedragscontrole roepen onvermijdelijk gevoelens van angst, machteloosheid, verdriet en schaamte op. Deze verlieservaringen mogen echter niet verhullen dat mensen nog veel mogelijkheden hebben tot het ervaren van levenskwaliteit. Wel verandert de manier waarop de persoon zich tot zijn omgeving verhoudt. Dit zo goed mogelijk van binnenuit begrijpen vormt een belangrijke basis voor een optimale afstemming tussen hulpverlener en de persoon met dementie waardoor de persoon met dementie zich beter en sterker kan voelen.

Op deze dag proberen we voeling te krijgen met de beleving van de persoon met dementie doorheen het ziekteproces.

Naast het aanbieden van enkele theoretische handvaten, gaan we aan de slag met concrete oefeningen, beeldmateriaal en casuïstiek.

Leerdoelstellingen

- > De cursist heeft inzicht in de beleving en de verwerkingsprocessen van de personen met dementie.
- > Cursist kent de belevingsbeelden van Van Der Kooij en kan deze situeren.
- > Cursist vergroot zijn empathisch vermogen ten aanzien van de persoon met dementie.
- > Cursist kent de psychische basisbehoeften volgens Kitwood en begrijpt dat deze bij mensen met dementie niet anders zijn dan bij alle mensen.
- > Cursist wordt zich bewust van zijn eigen persoonsversterkend en persoonsondermijnend handelen.
- > Cursist kan het vermogen tot persoonsversterkend handelen bij de collega's/medewerkers vergroten.
- > Cursist beseft dat veel mensen met beginnende dementie wél degelijk ervaren dat er iets aan de hand is en dat minstens een deel ervan deze ervaringen goed kan verwoorden.
- > Cursist heeft inzicht in hoe mensen met beginnende dementie omgaan met het verlies van cognitieve mogelijkheden.
- > Cursist heeft besef van de grote verscheidenheid aan ervaringen en coping bij mensen met beginnende dementie.

Dag 4 | Communicatie met personen met dementie

Tijdens deze dag staan we stil bij een aantal methodieken, die ons helpen in de afstemming met de persoon met dementie en zijn omgeving. We belichten het belang van het contactritueel en het zoekend reageren. We onderzoeken de meerwaarde van het belevingsgericht gesprek en oefenen deze methodieken in.

Leerdoelstellingen

- > Cursist begrijpt dat praten over dementie met iemand met dementie heel waardevol kan zijn.
- > Cursist heeft inzicht in de basisvoorwaarden voor een goede contactname met de persoon met dementie.
- > Cursist stelt zich zoekend reagerend op. Cursist begrijpt dat naast meegaan soms ook tegenwicht nodig is. Cursist kan zowel prothetisch als stimulerend optreden. Cursist heeft inzicht in het zoekend reageren op basis van het schema van Vander Kooij en kan dit schema toepassen.
- > Cursist is gesensibiliseerd om de persoon met dementie de kans te geven deze ervaringen te verwoorden.
- > Cursist is zich bewust van het belang van het contactritueel.
- > Cursist is zich ervan bewust dat een goede communicatie veel moeilijk hanteerbaar gedrag kan voorkomen.

foto: ©Brigitte du Bois de Nivele – Vlaamse Oudererraad vzw

Dag 5 | Omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag

Eén van de meest belastende factoren in begeleiding en zorg voor personen met dementie zijn gedragsproblemen of beter geformuleerd het “moeilijk hanteerbare gedrag”.

Op deze dag gaan we op zoek naar mogelijke oorzaken van dit “nieuwe gedrag”, staan we stil bij de gevolgen op onszelf als hulpverlener en reiken we een stappenplan aan dat ons kan helpen in de benadering van dit gedrag.

Ook onderzoeken we hoe we preventief en anticiperend kunnen handelen.

Tevens staan we stil bij de grenzen waarmee we geconfronteerd kunnen worden als hulpverlener. Hoe gaan we om met zorgweigering, verwaarlozing, mis(be)handeling?

Leerdoelstellingen

- > De cursist krijgt inzicht in mogelijke factoren die aan de basis liggen van moeilijk hanteerbaar gedrag bij personen met dementie en leert hoe ermee om te gaan.
- > Cursist wordt zich meer bewust van het belang van de basisregels in de omgang met personen met dementie.
- > Cursist beseft hoe moeilijk hanteerbaar gedrag bij elke persoon op een unieke manier tot stand komt en dat de functie of betekenis ervan sterk persoonsgebonden is.
- > Cursist begrijpt het belang van een geïndividualiseerde aanpak en beseft dat standaardbenaderingen sterke beperkingen hebben.
- > Cursist kan moeilijk hanteerbaar gedrag methodisch analyseren.
- > Cursist heeft inzicht in de typerende gedragingen verbonden aan de verschillende vormen van dementie.
- > Cursist ervaart de kracht van reflecteren en het praten met collega's over mogelijkheden en moeilijkheden in de omgang met personen met dementie.
- > Cursist kan een meer actieve en gerichte bijdrage leveren tijdens formeel en informeel overleg.
- > Cursist kan in zijn coachende gesprekken met mantelzorgers en medewerkers gerichte vragen stellen die betrokkene helpen de functie of de betekenis van het moeilijk hanteerbaar gedrag te begrijpen en de implicaties voor het eigen handelen te zien.
- > Cursist bevordert het vermogen tot inleving bij collega's.

Dag 6 | Beleving van de naaste omgeving (in het bijzonder de mantelzorgers)

Dementie is ingrijpend voor alle betrokkenen, moet je dus **samen dragen**.

Het veronderstelt zorg voor het evenwicht in de **relationele zorgdriehoek** tussen de persoon met dementie, zijn familieleden en mantelzorgers en de professionele hulpverleners.

Tijdens deze dag verkennen we hoe familieleden het ziekteproces ervaren. We leren dat eigen achtergrond en gevoeligheden bepalend kunnen zijn voor onze manier van omgaan met de persoon met dementie en hoe bewustwording ervan ons kan helpen beter aan te sluiten bij wat de persoon met dementie en zijn mantelzorgers precies nodig hebben. We gaan na hoe we de draagkracht van de mantelzorgers kunnen versterken en staan stil bij de waarde van ondersteunende methodieken zoals familiegroepen, psycho-educatie, ontmoetingsgroepen.

Leerdoelstellingen

- > De cursist leert op een belevingsgerichte manier communiceren met de naaste omgeving van de persoon met dementie.
- > Cursist bevordert het vermogen tot persoonsversterkend handelen door de mantelzorgers.
- > Cursist wordt zich bewust van het belang van bespreekbaarheid van dementie met betrokkenen.
- > Cursist wordt zich meer bewust van hoe de eigen communicatiestijl bespreekbaarheid bevordert dan wel belemmert.
- > Cursist wordt zich bewust van de beleving van dementie en de grote verschillen in bespreekbaarheid naargelang de persoon (persoon met dementie, mantelzorgers,...).
- > Cursist neemt bespreekbaarheid van dementie als thema mee in de gesprekken met de medewerkers.
- > Cursist is zich bewust van de mogelijke impact van de langdurige zorg op de mantelzorgers.
- > Cursist herkent signalen van overbelasting.
- > Cursist heeft inzicht in factoren die de draaglast kunnen beïnvloeden.
- > Cursist heeft inzicht in factoren die de draagkracht kunnen vergroten.
- > Cursist kan de basisbegrippen van het contextuele gedachtegoed toepassen op de families van personen met dementie.

Dag 7 | De functie referentiepersoon dementie waarmaken

Op deze dag zetten we de dementiespecifieke inhoud even op de achtergrond en gaan we aan de slag met jezelf als referentiepersoon dementie.

- ➔ Hoe kan jij jouw team en jouw organisatie ondersteunen naar een nog hogere kwaliteit van zorg voor de personen met dementie en hun omgeving?
- ➔ Welke factoren in jouw organisatie beïnvloeden jouw slagkracht?

In de namiddag werken we in subgroepen: professionelen uit de thuiszorg en ziekenfondsen enerzijds en professionelen uit de residentiële zorg anderzijds.

Leerdoelstellingen

- > De cursist kent de vier leerstijlen van Kobl en kent zijn eigen leerstijl.
- > De cursist is zich bewust van het belang van een heldere visie.
- > De cursist heeft zicht op de mogelijke taken van een referentiepersoon dementie.
- > De cursist weet hoe hij de betrokkenheid van de medewerkers kan verhogen en kan dit toepassen.
- > De cursist kan op een passende wijze feedback geven en ontvangen.

Dag 8 | Sociale kaart en rechtsbescherming

Sociale kaart

De veelzijdigheid van dementie leidt onvermijdelijk tot een veelzijdigheid van zorgvormen: het woonzorgcentrum met zijn mogelijkheden tot geriatrisch dagziekenhuis, de geheugenrevalidatie, de thuiszorgorganisaties, respijtzorg, ...

Ook maatschappelijk is het zorg- en begeleidingslandschap in beweging, denk maar aan initiatieven zoals de creatie van dementievriendelijke gemeenten.

We beschrijven enkele boeiende, innoverende en inspirerende initiatieven in binnen- en buitenland, onderzoeken binnen- en buitenlandse dementieplannen op hun betekenis voor het zorglandschap, beschrijven de implicaties van het transitieplan 'dementiekundige basiszorg in het natuurlijke thuismilieu' en staan kort stil bij enkele tegemoetkomingen voor mensen met dementie en hun mantelzorgers.

Rechtsbescherming

In de namiddag van dag 8 lichten we de beschermingsstatuten toe, nemen we de aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid van de hulpverlener en de wettelijke omkadering rond fixatie, gedwongen opname, euthanasie, volmachten en de problematiek van rijden en dementie onder de loep. We leren vanuit het standpunt van de wetgever kijken naar ons handelen als hulpverlener ten aanzien van de persoon met dementie.

Leerdoelstellingen

- > De cursist heeft zicht op de beschermingsstatuten die van toepassing kunnen zijn in de zorg voor personen met dementie.
- > Cursist spreekt op een genuanceerde manier over dementie.
- > Cursist kent de informatiebronnen over dementie, mogelijkheden tot ondersteunend contact met lotgenoten en zorgondersteunende zorgvormen.
- > Cursist heeft zicht op de mogelijke meerwaarde van de familiegroepen van de Alzheimer Liga Vlaanderen en de praatcafés dementie.
- > Cursist kent de vier grote pijlers van het zorgpad dementie.
- > Cursist kent het verschil tussen een medische diagnose en een zorgdiagnose en kan dit verduidelijken aan de hand van een voorbeeld.

Dag 9 | Ethisch raamwerk

Vaak worden we in de zorg en omgang met personen met dementie geconfronteerd met ethische kwesties en vragen waarop geen eenduidige oplossing of antwoord kan gegeven worden. We willen niet zomaar overgaan tot fixatie, kunstmatige voedsel- en vochttoediening, medicatietoediening, verbod op autorijden, ... De botsing van waarden, soms ook samenhangend met verschillende mensvisies, noopt tot overleg om tot consensus te komen omtrent de meest wenselijke beslissing, dit is de beslissing die het beste de menselijke waardigheid respecteert. We bespreken een werkmodel om met ethische vragen om te gaan. De patiëntenrechten worden ook binnen dit kader geschetst.

Leerdoelstellingen

- > De cursist heeft weet van de verschillende ethische vragen waarmee zorg voor personen met dementie gepaard kan gaan en kan deelnemen aan een ethisch overleg vanuit een concreet werkmodel.
- > De cursist kent de taken van de ethiek en kan deze toepassen.
- > De cursist kent de rechten van de patiënt en kan deze betrekken op personen met dementie en hun specifieke zorgvraag.

foto: ©Brigitte du Bois de Nevele – Vlaamse Ouderenraad vzw

Dag 10 | Inspiratiedag

Tijdens dag 10 van de opleiding komen de cursisten van de verschillende locaties samen op een centrale plaats waarbij we hen inspireren met verschillende workshops en lezingen. We creëren kansen tot ontmoetingen en netwerking. We laten de cursisten kennismaken met vele inspirerende projecten.

Dag 11 | Examen en afsluiting

In de voormiddag van dag 11 vindt het schriftelijke examen plaats. In de namiddag worden er nog enkele reflectiemethodieken voorgesteld. We sluiten de opleiding af met een hapje en een drankje !

Planning basisdagen 2016

MECHELEN

CGG De Pont, Lange Ridderstraat 20, 2800 Mechelen

Dinsdag 19/01/2016 **Dag 1: Uitgebreide kennismaking en situering van de opleiding**
docenten: Herman Wauters en Helga Smet

Dinsdag 26/01/2016 **Dag 2: Medische aspecten van dementie**
docent: Dr. Mulkens

Dinsdag 02/02/2016 **Dag 3: De belevingswereld van de persoon met dementie**
docent: Karolien Verschueren

Dinsdag 09/02/2016 **Dag 4: Communicatie met personen met dementie**
docent: Riet Pauwels

Dinsdag 16/02/2016 **Dag 5: Omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag**
docent: Herman Wauters

Dinsdag 23/02/2016 **Dag 6: Beleving van de naaste omgeving (in het bijzonder de mantelzorger(s))**
docent: Karolien Verschueren

Dinsdag 01/03/2016 **Dag 7: De functie referentiepersoon dementie waarmaken**
docenten: Herman Wauters en Riet Pauwels

Dinsdag 15/03/2016 **Dag 8: Sociale kaart en rechtsbescherming**
docenten: Jurn Verschraegen en Jan Vandemoortel

Dinsdag 22/03/2016 **Dag 9: Ethisch raamwerk**
docent: Leentje De Wachter

Dag 10: Inspiratiedag
centrale plaats met verschillende workshops en lezingen

Dinsdag 07/06/2016 **Dag 11: Examen en afsluiting**
docent: Herman Wauters

BRUSSEL

Kind en Gezin, Hallepoortlaan 27, 1060 Brussel

Vrijdag 15/01/2016 **Dag 1: Uitgebreide kennismaking en situering van de opleiding**
docenten: Katja Van Goethem en Jasmijn Driegelink

Vrijdag 22/01/2016 **Dag 2: Medische aspecten van dementie**
docent: Dr. Segers

Vrijdag 29/01/2016 **Dag 3: De belevingswereld van de persoon met dementie**
docent: medewerker van ECD Memo

Vrijdag 05/02/2016	Dag 4: Communicatie met personen met dementie docent: medewerker van ECD Memo
Vrijdag 19/02/2016	Dag 5: Omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag docent: medewerker van ECD Memo
Vrijdag 26/02/2016	Dag 6: Beleving van de naaste omgeving (in het bijzonder de mantelzorger(s)) docent: medewerker van ECD Memo
Vrijdag 04/03/2016	Dag 7: De functie referentiepersoon dementie waarmaken docenten: Katja Van Goethem en Jasmijn Driegelinck
Vrijdag 11/03/2016	Dag 8: Sociale kaart en rechtsbescherming docenten: Jurn Verschraegen en Mevrouw Mevesen
Vrijdag 18/03/2016	Dag 9: Ethisch raamwerk docent: Leentje De Wachter
	Dag 10: Inspiratiedag centrale plaats met verschillende workshops en lezingen
Vrijdag 10/06/2016	Dag 11: Examen en afsluiting docenten: Katja Van Goethem en Jasmijn Driegelinck

GENT

TABOR vzw, Molenaarsstraat 26, 9000 Gent

Maandag 11/01/2016	Dag 1: Uitgebreide kennismaking en situering van de opleiding docenten: Veerle Debou en Leentje Vandernieppen
Maandag 18/01/2016	Dag 2: Medische aspecten van dementie docent: Dr. Lieve Lemey
Donderdag 28/01/2016	Dag 3: De belevingswereld van de persoon met dementie docent: Sabine Boerjan
Donderdag 04/02/2016	Dag 4: Communicatie met personen met dementie docent: Nelle Frederix
Donderdag 18/02/2016	Dag 5: Omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag docent: Christian Verelst
Donderdag 25/02/2016	Dag 6: Beleving van de naaste omgeving (in het bijzonder de mantelzorger(s)) docent: Tanja Everaert
Donderdag 03/03/2016	Dag 7: De functie referentiepersoon dementie waarmaken docenten: Veerle De Bou en medewerker ECD Meander

Donderdag **Dag 8: Sociale kaart en rechtsbescherming**
10/03/2016 docenten: Veerle De Bou en Jan Vandemoortel

Dinsdag **Dag 9: Ethisch raamwerk**
15/03/2016 docent: Gerda Okermans

Dag 10: Inspiratiedag
centrale plaats met verschillende workshops en lezingen

Donderdag **Dag 11: Examen en afsluiting**
09/06/2016 docenten: Sabine Boerjan en Nelle Frederix

BRUGGE

Provinciehuis Boeverbos, Koning Leopold III-laan 41, 8200 Brugge (Sint-Andries)

Donderdag **Dag 1: Uitgebreide kennismaking en situering van de opleiding**
21/01/2016 docenten: Charlotte Cool en Clarice De Cloedt

Donderdag **Dag 2: Medische aspecten van dementie**
28/01/2016 docent: Dr. Lieve Lemey

Donderdag **Dag 3: De belevingswereld van de persoon met dementie**
04/02/2016 docent: Annemie Van Neck

Donderdag **Dag 4: Communicatie met personen met dementie**
18/02/2016 docent: Annemie Van Neck

Donderdag **Dag 5: Omgaan met moeilijk hanteerbaar gedrag**
25/02/2016 docent: Karen Louwet

Donderdag **Dag 6: Beleving van de naaste omgeving (in het bijzonder de mantelzorg(s))**
03/03/2016 docent: Claire Meire

Donderdag **Dag 7: De functie referentiepersoon dementie waarmaken**
10/03/2016 docenten: Charlotte Cool en Clarice De Cloedt

Donderdag **Dag 8: Sociale kaart en rechtsbescherming**
17/03/2016 docenten: Veerle De Bou en Jan Vandemoortel

Donderdag **Dag 9: Ethisch raamwerk**
24/03/2016 docent: Leentje De Wachter

Dag 10: Inspiratiedag
centrale plaats met verschillende workshops en lezingen

Donderdag **Dag 11: Examen en afsluiting**
09/06/2016 docenten: Clarice De Cloedt en Charlotte Cool

Praktische informatie

Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw, secretariaat,
secretariaat@dementie.be

Inhoudelijke informatie

Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw, vormingsmedewerker,
patricia.wildiers@dementie.be

Websites: www.dementie.be | www.omgaanmetdementie.be | www.onthoumens.be

Meer dan 1600 medewerkers binnen de woonzorgactoren in Vlaanderen zijn reeds opgeleid tot referentiepersoon dementie...

We willen hen allen blijven 'voeden', blijven inspireren om mee het verschil te kunnen maken in het leven van personen met dementie.

Daartoe zetten we de deuren van onze documentatiecentra wagenwijd open, geven we verschillende boeken uit, organiseren we meerdere studiedagen, congressen en terugkomdagen.

Hierna vindt u een overzicht van de terugkomdagen voor de referentiepersonen dementie per provincie.

① West-Vlaanderen

Concept

Vier volledige dagen (van 9 tot 16 uur), telkens in de voormiddag een inhoudelijk gedeelte en in de namiddag casuïstiek en methodiek(en). Losse dagen kunnen niet gevolgd worden!

Data

24/03, 02/06, 22/09 en
24/11/2016 (Kortrijk)
27/02, 24/04, 11/09 en
11/12/2016 (Brugge)

Locatie

Regionaal expertisecentrum dementie Sophia, Budastraat 20, Kortrijk.

Regionaal expertisecentrum dementie Foton, Biskajersplein 2, Brugge.

Inschrijven

Inschrijven kan per e-mail: sophia@dementie.be of foton@dementie.be
Hou de nieuwsbrief van ECD Sophia in de gaten voor meer informatie!

De deelnameprijs voor 1 cyclus bedraagt **250 euro** (koffie, thee, water, broodjes-maaltijd en hand-outs inbegrepen), te betalen na bevestiging.

② Oost-Vlaanderen

Concept

Vier volledige dagen (van 9 tot 16 uur), telkens in de voormiddag een inhoudelijk gedeelte en in de namiddag casuïstiek en methodiek(en). Losse dagen kunnen niet gevolgd worden!

In de provincie Oost-Vlaanderen worden er **drie cycli** van terugkomdagen georganiseerd:

- > eerste reeks voor afgestudeerde referentiepersonen dementie.
- > tweede reeks voor afgestudeerde referentiepersonen dementie, die de eerste reeks reeds gevolgd hebben.
- > derde reeks voor afgestudeerde referentiepersonen dementie, die de eerste en de tweede reeks reeds gevolgd hebben.

Programma

Programma van de **eerste cyclus** voor afgestudeerde referentiepersonen dementie:

- > 18 september 2015: 'Referentiepersoon dementie: waarheid, durven of doen?'. Uitwisseling over het eigen functioneren als referentiepersoon dementie.
- > 13 november 2015: 'Kritische families hebben (on)gelijk!?!'. Hoe communiceren met assertieve families?
- > 18 maart 2016: 'Met je rug tegen de muur!'. Omgaan met (on)macht.
- > 10 juni 2016: 'Aan de slag met Pluk de Dag' en andere vormingsmethodieken. Kennismaking met de docureeks en toepassing ervan tijdens vormingen.

Programma van de **tweede cyclus** voor de referentiepersonen dementie die de eerste reeks terugkomdagen reeds gevolgd hebben:

- > 25 september 2015: 'Architectuur en dementie'. Hoe kan de omgeving effect hebben op het welbevinden van de bewoner?
- > 20 november 2015: 'Palliatieve zorg en comfortzorg'. Mag het een beetje meer zijn?
- > 15 april 2016: 'Met je team op weg!'. Teamcoaching en veranderingsstrategieën.
- > 17 juni 2016: 'Atypische vormen van dementie op je afdeling'. Hoe pak je dat aan?

Programma van de **derde cyclus** voor de referentiepersonen dementie die de eerste en tweede cycli reeds gevolgd hebben:

- > 9 oktober 2015: 'Communicatiestrategieën en overleg'. De rol van de referentiepersoon dementie in een multi-disciplinair overleg, welke communicatiestrategieën gebruik je?
- > 27 november 2015: 'Projectwerking/ methodisch werken'. Hoe pak je dit aan?
- > 22 april 2016: 'Persoonsgerichte zorg?'. Hoe integreer je dit in de praktijk?
- > 17 juni 2016: 'Belang van levensverhalen'. Aanpak?

Locatie

Regionaal expertisecentrum dementie Meander, Kerkstraat 115, 9200 Dendermonde.

Inschrijven

Inschrijven kan via e-mail: meander@dementie.be

De deelnameprijs voor één cyclus bedraagt 250 euro (koffie, thee, water, broodjesmaaltijd en hand-outs inbegrepen), te betalen na bevestiging.

③ Vlaams-Brabant

Concept

Vier volledige dagen (van 9 tot 16 uur). In de voormiddag wordt een inhoudelijk thema verdiept en in de namiddag werken we met casuïstiek en methodiek(en). Losse dagen kunnen niet gevolgd worden!

Data

De terugkomdagen zullen plaatsvinden in december 2015, februari, april en juni 2016. Bij het ter perse gaan van deze brochure waren de exacte data nog niet gekend, maar zij zullen via nieuwsbrieven en website bekendgemaakt worden.

Vanaf september 2016 organiseert het regionaal expertisecentrum dementie Memo een tweede cyclus voor zij, die de eerste reeks reeds gevolgd hebben.

Locatie

Jeugdherberg 'De Blauwput', Martelarenlaan 11 A, 3010 Leuven.

Docenten/begeleiders

Katja Van Goethem en Jasmijn Driegelinck

Inschrijving

Kostprijs is € 250 (inclusief broodjesmaaltijd, koffie, thee, water en hand-outs).
Inschrijven op de wachtlijst kan al via: memo@dementie.be

④ Antwerpen

Concept

Een cyclus van vier vormingsdagen (van 9u30 tot 16u), met telkens in de voormiddag een inhoudelijk gedeelte en in de namiddag casuïstiek en methodiek(en). Inschrijven kan per dag.

Doelgroep

Voor referentiepersonen dementie uit de zorgregio's Antwerpen, Mechelen en Turnhout (provincie Antwerpen).

Programma

Dinsdag 15 september 2015: 'Ontspoorde zorg'

Dinsdag 24 november 2015: 'De mantelzorger als partner in de zorg'

Locatie

Provinciaal Vormingscentrum Malle (ruime parking)
Smekenstraat 61, 2390 Oostmalle

Inschrijven

Inschrijven kan via e-mail: secretariaat-tandem@dementie.be
Kostprijs is 70 euro voor één dag (inclusief broodjesmaaltijd, koffie, thee, water en hand-outs). Graag speciëren welke dag men wenst te volgen. Na inschrijving volgt een factuur. De inschrijving is pas definitief na betaling van het inschrijvingsgeld.

⑤ Limburg

Concept

In 2015 nog 2 volledige dagen (van 9u30 tot 16 uur). In de voormiddag wordt een inhoudelijk thema verdiept en in de namiddag werken we met casuïstiek en methodiek(en).

Data

22/09/2015: aan de slag met begeleidingsmethodieken

26/11/2015: palliatieve zorg en dementie

Locatie

ECD Contact, Welzijns-campus, A. Rodenbachstraat 29,
3500 Hasselt.

Inschrijving

De deelnameprijs voor beide dagen bedraagt 100 euro (inclusief hand-outs en broodjeslunch).

Inschrijven voor beide dagen kan tot en met 7/09/2015 per mail (ecd.contact@ocmwhasselt.be). Gelieve je naam en (facturatie)adres te vermelden.

Na inschrijving ontvang je een bevestigingsmail en in de loop van september ontvang je een factuur.

Meer info

Nieuwsbrieven van de regionale expertisecentra dementie www.dementie.be

CONSULTS

*Dementie
vriendelijke*

WOONOMGEVING

Consults *dementievriendelijke* woon

Mensen met dementie zijn meer dan wie ook afhankelijk van de kwaliteit van de materiële en sociale omgeving. Is die aangepast aan hun specifieke noden, dan kan deze het functioneren en het welbevinden in belangrijke mate ondersteunen. Een dementievriendelijke woonomgeving gaat dan ook gepaard met beduidend minder moeilijk hanteerbaar gedrag en dus met een kleinere belasting van het zorgteam.

Bovendien: tegemoet komen aan deze zwakste groep leidt eveneens tot een meer kwalitatieve woon, leef- en werkomgeving voor iedereen.

Het dementievriendelijk maken van de leefomgeving vergt echter belangrijke structurele keuzes in de vorm van het gebouw en de achterliggende structuur. Dit kan ingrijpende implicaties hebben voor de werking. Dementievriendelijkheid is dus mee te nemen van bij de aanvang van het planningsproces, maar blijft een aandachtspunt tot en met de inrichting en de ingebruikname van het gebouw.

We bieden dan ook de mogelijkheid via adviesgesprekken bij te dragen tot het formuleren van het plan van eisen en/of uitgewerkte concepten en/of bouw- en inrichtingsplannen te toetsen op hun dementievriendelijkheid. We zoeken mee naar dementievriendelijke oplossingen in het conflict met andere belangen.

Bij nieuwbouw, aan- of bijbouw of structurele verbouwing

⊕ **Consult dementievriendelijke architectuur**

Tijdens een adviesgesprek dementievriendelijke architectuur focussen we op de structurele elementen van het gebouw: het grondplan en de verhoudingen van ruimten ten opzichte van elkaar, het aantal ruimten en de functie ervan, de relatie met de buitenruimte en de publieke buitenruimte, de relatie tussen dienstruimten en woonruimten, de inrichtbaarheid van ruimtes in functie van de persoon met dementie, ...

Tevens bekijken we hoe de structurele elementen van het gebouw al dan niet dementievriendelijk zijn. We vertrekken van uw zorgvisie en zorgconcept. Bespreking van het plan kan echter inspireren tot een verdieping of verfijning van zorgvisie en zorgconcept.

⊕ **Consult dementievriendelijke zorgtechnologie**

Tijdens een adviesgesprek dementievriendelijke zorgtechnologie focussen we op een functiewijzer van relevante functionaliteiten voor personen met dementie. Bij het overlopen van de functiewijzer houden we de visie van uw zorgorganisatie in het achterhoofd. Daarna worden de verschillende functionaliteiten getoetst aan (de ideeën voor) het bouwplan. Uw keuzes worden samengevat in een functioneel programma van eisen, een gebruiksvriendelijke tool waarmee u zelf de markt kan benaderen. Indien nodig helpen wij u via een onafhankelijk advies aan contacten van leveranciers van systemen of producten.

Bij renovatie, meubilering en aankleding

⊕ **Consult dementievriendelijke (her)inrichting**

Tijdens een adviesgesprek dementievriendelijke (her)inrichting focussen we op aankleding, keuze van materialen, kleuren, verlichting, meubilair, ... We bekijken hoe we via de inrichting het autonome gebruik van de ruimte door personen met dementie kunnen bevorderen. Ook de inrichting van de buitenruimte kan aan bod komen. De inrichting is onlosmakelijk verbonden met de werking, in het bijzonder rondom tijdsbesteding. We vertrekken dan ook vanuit uw visie hierop. De bespreking kan inspireren tot een verdieping of verfijning hiervan.

⊕ **Consult dementievriendelijke zorgtechnologie voor renovatie**

Tijdens een adviesgesprek dementievriendelijke zorgtechnologie focussen we op een functiewijzer van relevante functionaliteiten voor personen met dementie. Bij het overlopen van de functiewijzer houden we de visie van uw zorgorganisatie in het achterhoofd. Daarna worden de verschillende functionaliteiten getoetst aan het bestaande gebouw. Uw keuzes worden samengevat in een functioneel programma van eisen, een gebruiksvriendelijke tool waarmee u zelf de markt kan benaderen. Hier worden ook de relevante reeds aanwezige systemen in omschreven. Indien nodig helpen wij u via een onafhankelijk advies aan contacten van leveranciers van systemen of producten en/of systeemintegrators.

Vormgeving

De consults steunen op theoretische modellen gecombineerd met jarenlange praktijkervaring. U krijgt tips and tricks aangereikt waarmee u zelfstandig aan de slag kan. Er is plaats voor interactie en concrete uitwerking van de adviezen op uw specifiek project.

Begeleiders

Patrick Verhaest, projectmedewerker bij het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw en co-auteur van het boek 'Architectonica, een thuis voor mensen met dementie'.

Bart Degryse, projectadviseur bij het Expertisecentrum Zorgtechnologie Cretecs, verbonden aan de Hogeschool Vives.

Betalingsmodaliteiten

Prijs van een consult per dagdeel op aanvraag

Architectuur/inrichting: info@dementie.be

Zorgtechnologie: bart.degryse@vives.be

U geniet een gunstiger tarief indien u voor beiden kiest. Vermeld dit bij uw intekening.

Locatie

Het gesprek en eventuele vervolgesprekken gaan bij voorkeur door op de betreffende locatie.

Planbesprekingen kunnen ook plaatsvinden op het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, Lokkaardstraat 8 te 2018 Antwerpen en/of Expertisecentrum Cretecs, Xaverianenstraat 10, 8000 Brugge.